

GAMS

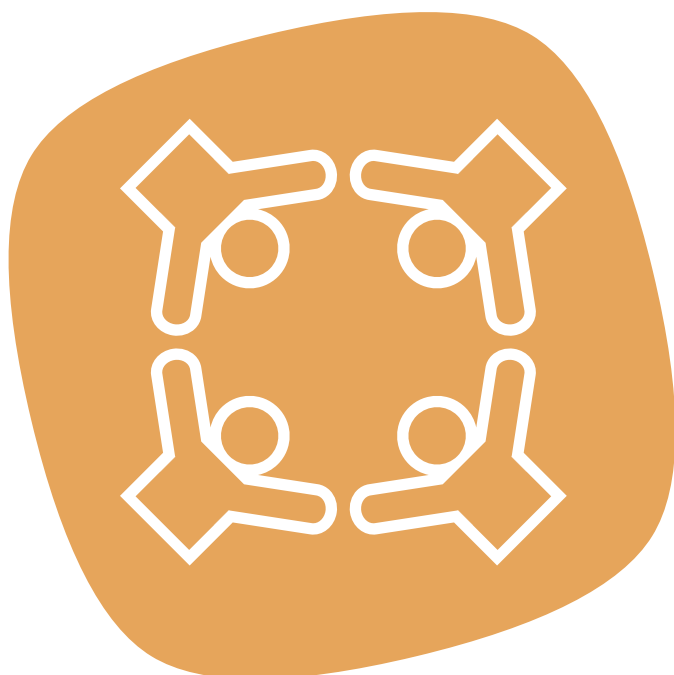
BELGIQUE - BELGIË

GBV & ASYLUM
LEARN & ACT

5

TRANSVERSALE
FICHE

Organiseren van een groeps- activiteit rond gendergerelateerd geweld*

* Er wordt in deze fiche gestreefd naar een genderbewust en inclusief taalgebruik. Hoewel hierbij erkend wordt dat de Nederlandse taal hierin tekort schiet, werd ervoor gekozen de vermelding 'v/m/x' weg te laten om de continuïteit van de tekst te verzekeren.

Inhoudstafel

1.	Inleiding	1
2.	Knowhow van de begeleiding	2
3.	Welke methode hanteren?	3
3.1	Enkele basisprincipes	3
3.2	Het empowerment-proces begeleiden	4
3.3	Werken rond 'mannelijkheid'	5
4.	Welke inhoud aanbieden?	6
4.1	Enkele basisprincipes	6
4.2	Voorbeelden van workshops/tools	6
5.	Praktische hulpbronnen	10
6.	Bronnen voor verdere studie	11

1 | Inleiding

Groepsactiviteiten kunnen een positieve invloed hebben op:

- de zelfexpressie en zelfreflectie
- de ontwikkeling van een kritische zin
- de deconstructie van foutieve denkbeelden, vooroordelen door de uitwisseling van ervaringen en meningen tussen gelijken
- de reconstructie/reorganisatie van het hier en nu in een individueel en collectief kader
- de ontwikkeling van empowerment
- ...

Groepsactiviteiten geven de mogelijkheid aan een persoon die gendergerelateerd geweld ervaren heeft, zich te herkennen in de levensverhalen van andere deelnemers/sters en op zijn/haar beurt hierover te praten. Ze dragen bij aan een gevoel van ondersteuning, support.

EEN INSPIRERENDE METHODOLOGIE VOOR GROEPSACTIVITEITEN: 'EDUCATION PERMANENTE'¹

Het doel van 'education permanente' is machtsrelaties te analyseren, zich bewust te worden van de plaats die men in de maatschappij inneemt en van de mogelijkheid collectieve tegenkracht te bieden en het vermogen tot handelen te ervaren.

Het principe van 'education permanente' bestaat eruit de persoon een centrale plaats in het proces toe te kennen; respect te tonen voor zijn/haar noden, ritme en (mogelijks veranderlijke) keuzes.

In de praktijk?

- De referentiepersonen gendergerelateerd geweld nemen het initiatief tot het organiseren van de groepsactiviteiten (doelstellingen, doelgroepen, frequenties, methodologie etc.)
- De sociale dienst of individuele begeleiders/sters:
 - informeren de deelnemers/sters over het groepsaanbod (presentatie van de doelstellingen),
 - geven de persoon tijd om na te denken, een activiteit te komen proberen,
 - bespreken eventuele obstakels/remmingen om deel te nemen,
 - respecteren de keuze van de bewoners/sters,
 - herinneren aan de mogelijkheid om op verschillende momenten deel te nemen aan de activiteiten.

¹ Dit is een methodiek die in Vlaanderen niet als zodanig gekend is. Vandaar dat ervoor gekozen werd de term niet te vertalen. Voor meer informatie, raadpleeg de site <http://www.educationpermanente.cfwb.be>.

2 | Knowhow van de begeleiding

COMPETENTIES

- Blijk geven van **actieve luisterbereidheid**;
- Een **open houding** aannemen die gericht is op de noden van de deelnemers/sters;
- Het **ritme** en de **keuze, vragen en waarden** van de deelnemers/sters respecteren;
- Het vermogen hebben zich aan de noden en verwachtingen van de deelnemers/sters **aan te passen**;
- Een **vertrouwelijke** en op wederkerigheid (horizontaal) gebaseerde relatie met de deelnemers/sters mogelijk maken;
- Begunstigen en begeleiden van het **empowerment-proces** van de deelnemers/sters.

ATTITUDES

- De **genderbenadering** integreren bij de voorbereiding, ontwikkeling en evaluatie van de activiteit;
- Promoten van **niet-seksistisch niet-racistisch taalgebruik**;
- **Gelijkheid** tussen vrouwen en mannen vooropstellen;
- Seksistische en discriminerende uitlatingen en houdingen onder de deelnemers/sters **deconstrueren**;
- Ervoor zorgen dat iedereen aan het woord komt, participeert;
- Alternatieve '**lezing**' van de werkelijkheid voorstellen (vb 'de ideale wereld');
- Het vermogen hebben **zichzelf in vraag te stellen** (representatie en privileges) en naar zichzelf te luisteren ten overstaan van de eigen noden;
- De eigen **emoties** en die van de deelnemers/sters in de hand hebben;
- Niet in de eigen **comfortzone** blijven, zichzelf uitdagen.

3

Welke methodologie hanteren?

3.1. ENKELE BASISPRINCIPES

In theorie

- In groepjes van twee animeren in de mate van het mogelijke.
- **Participatieve** en **interactieve activiteiten** aanbieden, wat leidt tot een betere integratie van de onderwerpen die aan bod komen.
- De activiteiten op zo'n manier opbouwen dat de **persoonlijke** en **collectieve reflectie** gestimuleerd wordt.
- De inhoud van de groepssessies opbouwen op basis van reflecties, noden, vragen, interesses van de groep **die tijdens het verloop van de sessies** naar boven komen.
- Een goede voorbereiding voorzien op vlak van inhoud en materiaal, in functie van het thema.

In de praktijk

In algemene zin:

- Afzonderlijke sessies aanbieden voor vrouwen, mannen en kinderen.
- Vragen stellen rond de **noden van de personen** en nagaan of de geïdentificeerde noden aansluiten bij de beleving van de personen. Samen over de prioriteiten beslissen.

Wat zijn de onderwerpen die je wilt behandelen tijdens deze sessies? Welke informatie heb je nodig? Wat heb je op dit moment nodig?²

- Creatief en **concreet** zijn: spelen gebruiken, visuele brainstorming (geschreven, tekening, collages etc.), simulatie, sketches, films etc.

Te midden van de groep een groot blad leggen met daarop het sleutelwoord van de bijeenkomst. De deelnemers/sters vragen hun ideeën hierover te benoemen en/of neer te schrijven en/of te tekenen en/of te visualiseren met behulp van afbeeldingen uit tijdschriften. Wijs erop dat alle antwoorden correct zijn.²

Tijdens de activiteit:

- Van het **individuele**...
 - Vertrekken van **wat de deelnemers/sters kennen** (ervaringen, belevingen), waarbij het verhaal gekaderd wordt

Als ik zeg 'mensenrechten', 'besnijdenis', 'seksualiteit' etc. waaraan denk je dan?²

- ... naar het **collectieve**
 - Een collectief debat voeren op grond van individuele getuigenissen/verhalen.
 - Informatieve inhoud aanbrengen in functie van het thema, om het debat te stimuleren, te verdiepen, en de kritische zin te verscherpen.
 - De voorstellingen reconstrueren naar gelang de debatten.

² Bij wijze van voorbeeld.

3.2. HET EMPOWERMENT-PROCES BEGELEIDEN

Wat is empowerment?

Empowerment betekent

Empowerment betekent het 'proces waardoor individuen en/of gemeenschappen het vermogen en de voorwaarden verwerven de macht te nemen en acteurs/trices te worden in de transformatie van hun eigen leven en omgeving. Met andere woorden: de empoderamiento-benadering [empowerment] staat bij het individu of in een gemeenschap in eerste instantie voor het vermogen te handelen op autonome wijze, en vervolgens voor het proces waardoor dit vermogen tot handelen verworven kan worden'³.

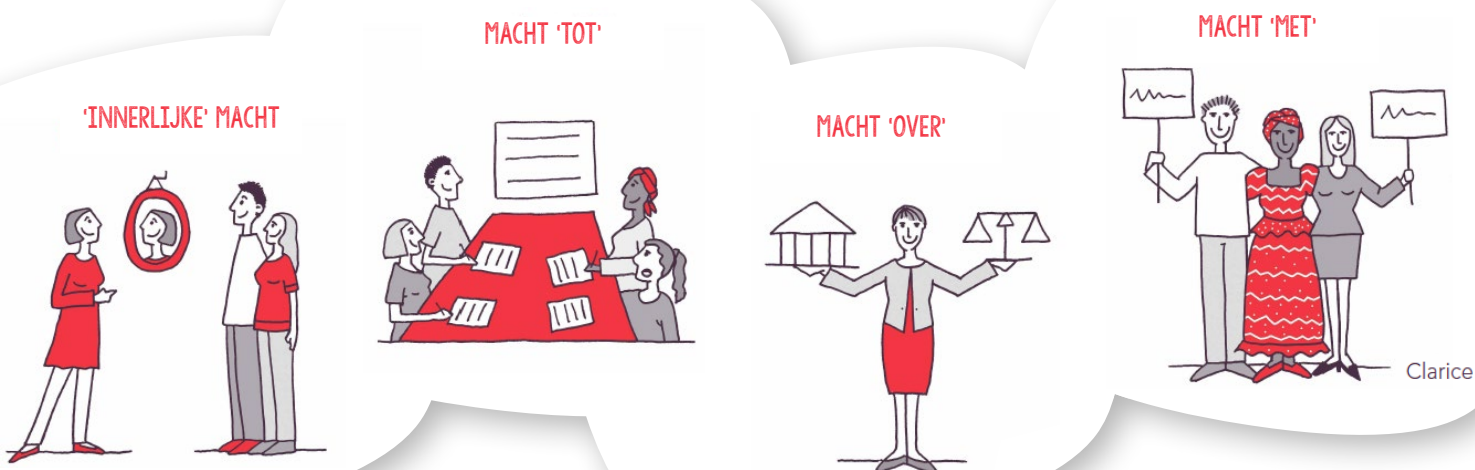
Waarom dit integreren in een groepsactiviteit?

De aangeboden groepssessies hebben tot doel het empowerment-proces van de deelnemers/sters te begunstigen en te begeleiden.

Empowerment gaat over **4 machten**³:

- 1 **Innerlijke macht** (macht van het individu): Personen worden versterkt in hun zelfwaardering en zelfbeeld. Ze analyseren en stellen zich vragen over hun plaats in de maatschappij.
- 2 **Macht tot** (macht tot handelen): Personen die versterkt zijn in hun innerlijke macht worden zich bewust van hun knowhow en levenswijsheid en ontwikkelen nieuwe aspecten ervan.
- 3 **Macht over** (macht te veranderen): De opgeleide groep heeft invloed op een gegeven situatie, een situatie van ongelijkheid, en stelt de machtsrelaties ter discussie.
- 4 **Macht met** (sociale en politieke macht): De individuen behoren tot een groep die gemeenschappelijke doelstellingen deelt. Dit versterkt de zelfwaardering.

Organiseren van een groepsactiviteit rond gendergerelateerd geweld

3 Les essentiels du genre 10, Genre et Empowerment/empoderamiento/émancipation, Sophie Charlier, Le Monde selon les femmes, 2009. Retrieved from <https://www.mondefemmes.org/produit/genre-et-empoderamiento-empowerment-meme-concept>.

Enkele voorbeelden van groepsactiviteiten met een empowermentsbenadering, zoals georganiseerd in opvangcentra:

VOORBEELD 1 Theaterworkshops

met een groep jonge vrouwen van het Fedasil-centrum in Florennes en het gezelschap 'Ebullition', op grond van de ervaringen van deelneemsters i.v.m. geweld tegenover vrouwen. Het stuk 'Silence de plomb et paroles de soi(e)' werd vervolgens vertoond in het centrum voor de bewoners/bewoonsters en ook daarbuiten. Zie: <https://www.alterechos.be/silence-de-plomb-paroles-de-soie-des-victimes-dexcision-sortent-de-lombre>

VOORBEELD 3 Ontdekkingstochten

met de bewoonsters van het Rode Kruis Opvangcentrum van Yvoir om de (on)veilige plaatsen binnen en rondom het centrum te ontdekken: werken rond oorzaken van onveiligheid en actiemogelijkheden, voorgesteld door de vrouwen, om de leefomstandigheden te verbeteren. Zie: <http://www.strategiesconcertees-mgf.be/projet-femmes-barbara-rondiat>

VOORBEELD 2 Workshops rond het creëren van affiches

ter preventie van vrouwelijke genitale verminking, met bewoonsters/ers van het Rode Kruis Opvangcentrum in Eeklo, in samenwerking met GAMS België. De deelneemsters/ers kozen zelf de onderwerpen en slogans en gingen aan de slag met eigen ontwerpen: tekeningen, foto's, collage. De posters werden vervolgens opgehangen in het centrum en daarbuiten. Zie: <http://www.strategiesconcertees-mgf.be/nl/tool/preventieaffiches-ontworpen-voor-en-door-bewoners-mv-van-fedasil-opvangcentra-in-belgie>

3.3. WERKEN ROND 'MANNELIJKHEID'

Wat is 'mannelijkheid'?

Mannelijkheid is een **sociale constructie** gebaseerd op een geheel van attributen, gedragingen en rollen die aan jongens/mannen toegekend worden in een bepaalde maatschappij en in een bepaalde periode. "Het gaat om een geheel van sociaal erkende elementen die geacht worden eigen te zijn aan mannen; dit is dus geen universeel begrip, maar te situeren in een sociale en historische context"⁴.

Waarom dit in een groepssessie integreren?

Mannen zijn eveneens onderworpen aan sociale voorschriften (viriliteit, prestatie, uithoudingsvermogen, dapperheid etc.), en dit desondanks de **privileges** die ze genieten vanwege het statuut van man-zijn in de maatschappij of de gemeenschap waarin ze leven.

Door dit kader te belichten kunnen mannen ertoe gebracht worden deze privileges, de opgelegde verwachtingen, de stereotypes en het door de maatschappij toegekende statuut, ter discussie te stellen. Verder kan men op die manier het model van de overheersende mannelijkheid deconstrueren, de dominante genderverhoudingen in vraag stellen, om zich tot slot **ten opzichte van dit statuut te (her)situeren**.

Het begrijpen en het zich bewust zijn van deze mechanismen helpt mannen en vrouwen beter de verbanden te vatten die kunnen bestaan tussen de internalisering en aanvaarding van bepaalde waarden die door de maatschappij opgelegd worden en het ontstaan van vooroordelen - discriminatie en, tot slot, **gendergerelateerd geweld**. De bewustwording versterkt het begrip van genderkwesties en bevordert de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, wat een noodzakelijke voorwaarde is om gendergerelateerd geweld te voorkomen.

4 <https://cafaitgenre.org/2015/02/23/masculinite-hegemonique>.

4 | Welke inhoud aanbieden?

4.1. ENKELE BASISPRINCIPES

- Altijd de inhoud van de sessies aanpassen aan de noden van de verschillende groepen.
- Ongeacht de behandelde inhoud, **een brede en inclusieve visie van het onderwerp hanteren**, en niet focussen op de landen van herkomst van de deelnemers/sters.
 - ↳ Patriarchale systemen bestaan zowel in het zuiden als in het noorden, alsook het geweld dat eruit voortvloeit.
- Enkele voorbeelden van thema's:
 - gender (verschil tussen geslacht en gender, stereotypes, vooroordelen, discriminatie en geweld)
 - mensenrechten (rechten van migranten),
 - seksuele en reproductieve rechten/gezondheid
 - gendergerelateerd geweld (een bepaalde vorm van geweld in het bijzonder belichten, gekozen door de groep, en dit doorgronden), etc.

4.2. VOORBEELDEN VAN WORKSHOPS/TOOLS

Workshop 1: spel 'Praatplaten' - Vrouwelijke genitale verminking en gendergerelateerd geweld

Dit spel werd ontworpen door GAMS België, speciaal om te beantwoorden aan de toenemende vraag naar educatief materiaal, in verband met vrouwelijke genitale verminking en gendergerelateerd geweld, ten behoeve van personen die niet of in zeer geringe mate het Frans of het Nederlands beheersen. Het doel van de praatplaten is om gevoelige thema's toegankelijk te maken en het debat hierom te stimuleren.

Hoe het spel aanschaffen?

Het spel kan men downloaden via de volgende link <http://www.strategiesconcertees-mgf.be/nl/tool/praatplaten>

www

Doelpubliek

- Volwassenen en jongeren in de asielopvangcentra (bij voorkeur niet-gemengde groepen).
- Groepen in inburgeringscursussen of in alfabetiseringsklassen (kan gemengd, indien het een groep is die gewoon is samen te reflecteren en samen te discussiëren).

Doelstellingen

- Het debat rond vrouwelijke genitale verminking en andere vormen van gendergerelateerd geweld stimuleren;
- Vrouwelijke genitale verminking en andere vormen van gendergerelateerd geweld voorkomen, en ondersteuningspistes bieden in geval men ermee geconfronteerd wordt;
- Het detecteren van discriminatie en geweld stimuleren, en deze begrippen loskoppelen van cultuur.

Inhoud

- Handleiding
- 26 geïllustreerde kaarten

Duur

- Anderhalf à 2 uur in functie van de grootte en de dynamiek van de groep, en in functie van de nood aan vertaling voor bepaalde personen.

Vorbereiding

- De handleiding lezen vooraleer de groepsactiviteit te starten. De nuttige basisinformatie wordt hernomen voor elke geïllustreerde kaart.
- Aan de deelnemers vragen een grote cirkel te vormen om de communicatie vlotter te maken.
- De kaarten te midden van de groep laten liggen zodat de tekeningen zichtbaar blijven.
- De groep op z'n gemak stellen om een vertrouwenskader te scheppen, en kort uitleggen welke thema's aan bod zullen komen in het spel.
- Erop wijzen in de inleiding tot het spel dat gevoelige thema's aan bod zullen komen.
 - Indien er gevoelige reacties zijn, de tijd nemen ze te kaderen. Het is precies de bedoeling dat de deelnemers/sters stilstaan bij bepaalde thema's. De aanvullende informatie kan de begeleider/ster hierbij helpen.

Verloop

- Elke deelnemer/ster kiest om beurt een tekening en legt uit wat deze voor hem/haar betekent.
- Voor elke tekening wordt in de handleiding uitgelegd welke elementen aan bod kunnen komen en welke richtvragen de begeleider/ster kunnen inspireren.
- In functie van de betekenis die deelnemers/sters aan de illustraties geven, zijn andere interpretaties en andere links mogelijk.
- De begeleider/ster is niet verplicht alle tekeningen te gebruiken. Hij/zij kan de meest pertinente platen voor de groep selecteren, en bepalen in welke mate het debat over deze platen verdiept kan worden.

Afsluiten

- Iedereen zegt om beurt hoe hij/zij de sessie ervaren heeft. Er kan ook een 'woord', een 'emotie' gebruikt worden om de gevoelens na de sessie samen te vatten.

Workshop 2: Groepssessie voor mannen over gendergerelateerd geweld

Dit groepsaanbod werd georganiseerd en getest door GAMS België, in de vorm van workshops voor mannen. Deze halfgesloten groep komt éénmaal per maand samen op regelmatige basis.

Doelpubliek

Volwassen mannen met een migratieachtergrond, afkomstig uit landen waar vrouwelijke genitale verminking gebruikelijk is (10 à 15 deelnemers), met twee begeleiders/sters.

Doelstellingen

- De complexiteit belichten van de identiteiten van een individu;
- In staat zijn het verschil te maken tussen gender en geslacht;
- Zich ervan bewust worden dat gender een sociale constructie is;
- Wijzen op de gendervoorschriften, ook naar mannen toe, en de mogelijke link kunnen begrijpen met het veroorzaken van gendergerelateerd geweld.

Duur

- 2u30

Verloop

> Opstart (10min.)

Beginnen met een opwarmingsactiviteit (ijsbreker) naar keuze.

> Inleiding : zichzelf definiëren (20min.)

Doel: de deelnemers ertoe brengen zich bewust te worden van de complexiteit van de individuele identiteit (identiteiten).

- Hen uitnodigen twee minuten lang na te denken over hoe ze zichzelf definiëren en één woord op een post-it noteren dat dit samenvat.
- Aan de deelnemers vragen de keuze van hun woord uit te leggen, wat het gekozen woord voor hen betekent, naast de andere aspecten van hun persoonlijkheid. Zijn er andere aspecten van hun persoonlijkheid waar ze belang aan hechten en die niet uitgedrukt worden via dat ene gekozen woord? Ruimte laten voor uitwisseling.
- Synthese maken door te wijzen op de complexiteit van het menselijk wezen. Wat een persoon is, kan niet in één woord, in één karaktertrek samengevat worden. Iedereen, ongeacht geslacht of gender, is een geheel van karakters, attributen, rollen, competenties, kwaliteiten en gebreken die de identiteit samenstellen. Zichzelf in één enkel woord definiëren, houdt het risico in de persoon in zijn/haar complexiteit te censureren.

> Gender begrijpen (40min.)

- De deelnemers in twee groepen indelen
- De eerste groep tekent een **'ideale vrouw'** (lichaam, silhouet, verscheidene attributen etc.), maar ook een 'identiteitskaart' (naam, voornaam, beroep, huwelijksstatus, wel of geen kinderen, kwaliteiten, gebreken etc.)
- De tweede groep tekent en creëert de identiteitskaart van de **'ideale man'**.
- Synthese maken op het eind van de oefening. Discussiëren over de verschillende rollen en waarden die aan beiden toegekend worden.

- De deelnemers ertoe brengen de cultureel en sociaal geconstrueerde elementen (gender) en de biologische kenmerken (geslacht) van mannen en vrouwen te benoemen.
- Genderconstructie op de voorgrond plaatsen door te wijzen op concrete elementen in beide tekeningen (vb. op vlak van kledij).

➤ Gendergerelateerd geweld (60 min.)

De deelnemers opnieuw in twee kleinere groepen indelen en hen vragen om over de volgende vragen na te denken:

- **Groep 1:** Met welke vormen van gendergerelateerd geweld kunnen mannen geconfronteerd worden omdat ze mannen zijn?

“Denk aan dingen die je ooit graag had gedaan, maar niet kon of durfde doen omdat je een man bent, en omdat dit niet door je sociale en/of familiale kring geaccepteerd werd. Of zaken die je opgelegd werden omdat je een man bent en waaraan je moest beantwoorden.”

- **Groep 2:** Met welke vormen van geweld kunnen vrouwen geconfronteerd worden, juist omwille van het feit dat ze vrouwen zijn?

“Denk aan dingen die men aan een vrouw kan opleggen omdat het een vrouw is of dingen die ze zou willen doen, maar die verboden zijn voor haar omdat ze een vrouw is.”

Richtlijnen:

- Aan elke groep een twintigtal minuten geven en vervolgens de synthese van de reflecties maken.
- Erop letten dat er aanloopvragen gesteld worden om ruimte te creëren voor het uitdrukken van emoties die deelnemers kunnen ervaren als man, in functie van de voorschriften waaraan ze onderworpen zijn (frustratie, opgekropte woede, afkeer, onrechtvaardigheid, etc.). Bijvoorbeeld vragen wat ze voelen wanneer ze aan iets denken dat ze niet hebben kunnen doen hoewel ze dit eigenlijk wel wilden, of wanneer ze verplicht waren iets te doen, hoewel ze het eigenlijk niet wilden. Konden ze dat onder woorden brengen? Hoe komt het dat ze hier niet over kunnen spreken/wel over kunnen spreken? Welk gevoel geeft het hierover niet te kunnen praten?

➤ Hen ertoe brengen na te denken over de link tussen de neutralisatie/het afstompen of blokkeren van gevoelens bij mannen en de mogelijke uiting van geweld in de maatschappij tegenover vrouwen.

- Bijvoorbeeld vragen: “Hoe kan men greep krijgen op de verschillende emoties in verband met deze voorschriften die door de maatschappij gedicteerd worden?” (tonen aan de anderen dat men sterk en moedig is, z’n toevlucht zoeken in alcohol, verbaal of fysiek geweld etc.).
- Uitleggen waarom de rol die aan de man toegewezen wordt (soms zonder dat dit z’n eigen individuele wens is), opgenomen wordt en zich weerspiegelt in geweld tegenover vrouwen. (Bijvoorbeeld; een vader die z’n dochter gedwongen uithuwelijkt en zo beantwoordt aan de verwachting van vastberadenheid en het gezag dat hij als gezinshoofd van de maatschappij krijgt. Hij wil niet falen in zijn missie en moet hiervan een zichtbaar bewijs leveren aan de anderen).

Afsluiting:

Iedereen zegt om beurt hoe hij de sessie ervaren heeft. Er kan besloten worden, op vraag van de deelnemers, tijdens een volgende sessie een aspect dat in de eerste sessie besproken werd, uit te diepen en hierop verder te gaan.

5

| Praktische hulpbronnen

Selectie van praktische hulpbronnen voor de organisatie van een groepsaanbod rond gendergerelateerd geweld:

www.lavoixdesfemmes.be

Twee methodologische en pedagogische tools die bijzonder nuttig zijn voor groeps-sessies met een empowermentsbenadering:

- La voix des femmes (2018). **Femmes primo-arrivantes : vers une meilleure intégration. Guide méthodologique et pédagogique.** Bruxelles. Retrieved from http://www.lavoixdesfemmes.org/web/IMG/pdf/definitif_OutilVDF_2018_4-planches-2.pdf
- La voix des femmes (2017). **Droits des femmes et femmes migrantes. Guide méthodologique et pédagogique.** Bruxelles. Retrieved from http://www.lavoixdesfemmes.org/web/IMG/pdf/outil_VDF_07-3.pdf

www.lemondeselonlesfemmes.be

Meerdere tools zijn beschikbaar op de pagina betreffende tools voor groeps-sessies. Zie <https://www.mondefemmes.org/product-category/outils-pedagogiques/outils-animation/jeux>

- **La Malette genre. Guide de l'animateur.trice** <https://www.mondefemmes.org/produit/mallette-genre>
- **Le Carré-Genre Violences** <https://www.mondefemmes.org/produit/violences>
- **Le Carré-Genre Masculinité** <https://www.mondefemmes.org/produit/carres-genre-masculinites>

<https://www.sensoa.be/materiaal-gratis-ontlenen-bij-sensoa>

Meerdere tools zijn beschikbaar via de leer-middelenbank. Sommige kan je gratis downloaden, andere kan je gratis uitlenen via het kantoor in Antwerpen.

Selectie van praktische hulpbronnen rond andere relevante thema's (machtrelaties, empowerment) op basis van de methode 'Theater van de Onderdrukten' (Augusto Boal):

<https://labovzw.be/wp-content/uploads/2017/02/Tool-the-Great-Game-of-Power.pdf>

<https://www.formaat.org/wp-content/uploads/Formaat-Bridging-the-divide-spreads.pdf>

6

Bronnen voor verdere studie

- Boal, A. (1998). **Theatre of the Oppressed**. London: Pluto Press. Retrieved from <https://www.plutobooks.com/9780745339290/theatre-of-the-oppressed>
- Gonzala, O. (2012). **Le mythe de la virilité, un piège pour les deux sexes**. Paris : Editions Robert Lafont. Retrieved from <https://www.franceculture.fr/oeuvre/le-mythe-de-la-virilite-un-piege-pour-les-deux-sexes>
- Hansotte, M. (2013). **Mettre en œuvre les intelligences citoyennes. Une méthodologie de Majo Hansotte**, Le Monde Selon les Femmes, Bruxelles. Retrieved from <http://centrelibrex.be/wp-content/uploads/2015/01/MF-Declic-IntelligenceWEB.pdf>
- Le Breton, D. (2012). **Anthropologie de la douleur**. Paris: Editions Métailié. Retrieved from <https://www.cairn.info/anthropologie-de-la-douleur--9782864241911.htm>
- Nederlandstalige Vrouwenraad (2014). **Vrouwen ontmoeten vrouwen: Toolkit voor empowerend werken met asielzoeksters in collectieve opvang**. Brussel. Retrieved from <http://www.vrouwenraad.be/file?fle=18476&ssn=>
- Quinoa asbl (2011). **Education Populaire : Manuel de techniques participatives**. Bruxelles. Retrieved from http://www.quinoa.be/wp-content/uploads/2012/06/EP_low.pdf
- Stichting Formaat, Werkplaats voor Participatief Drama (2014). **Participatief Drama. Effectieve sociale interventies**, Movisie, Utrecht. Retrieved from: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-03/Methodebeschrijving-participatief-drama.pdf>

Gepubliceerd te Brussel in december 2019

Deze fiche 'Organiseren van een groepsactiviteit rond gendergerelateerd geweld' maakt deel uit van een geheel van 15 didactische fiches, bestemd voor professionals binnen het opvangnetwerk. De bedoeling is een beter begrip te krijgen van gendergerelateerd geweld in het kader van internationale bescherming en hierop te kunnen inspelen.

Deze publicatie werd uitgewerkt, geproduceerd, uitgegeven en gepubliceerd door GAMS België, in partnerschap met Intact en de European Family Justice Center Alliance (EFJCA), met bijdragen van diverse organisaties (isala asbl, La Voix des femmes asbl, Le Monde selon les femmes asbl, Merhaba vzw, Payoke vzw, SOS Viol asbl), in het kader van het project 'Gender-Based Violence and Asylum: an integrated approach'. Het project werd gefinancierd door het programma 'Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)' van de Europese Commissie (D. G. Migration and Home Affairs).

Het geheel van de fiches en de namen van de personen die bijgedragen hebben tot deze opdracht, vindt men op de website www.gbv-asylum-hub.be

Verantwoordelijke uitgever

GAMS Belgique - GAMS België

Gabrielle Petitstraat, 6 - 1080 Brussel
www.gams.be
info@gams.be

Dit project werd financieel ondersteund door

Towards a more integrated migration policy, made possible by the AMIF

In partnerschap met

